

„Dziesiątka dla wód”

„Woda nie jest produktem handlowym takim jak każdy inny, ale raczej dziedzicznym dobrem, które musi być chronione, bronione i traktowane jak dobro samo w sobie...” – tymi słowami zaczyna się Ramowa Dyrektywa Wodna. Woda zbyt często traktowana jest jak dobro oczywiste. Ale to nieprawda. Zasoby łatwo dostępnej, czystej wody kurczą się w Polsce drastycznie i zaczyna jej brakować. Dlatego zasoby wodne powinny być traktowane jako dobro publiczne, któremu priorytetowo należy się ochrona. Korzystanie z zasobów naturalnych, w tym wody, jest potrzebą cywilizacji, ale nie może stać się priorytetem ważniejszym niż ich zachowanie dla przyszłych pokoleń. Odpowiedzialna gospodarka wodna opiera się na ochronie, odnowie i racjonalnym korzystaniu z zasobów w sprawiedliwie stworzonym systemie, gdzie użytkownicy (przemysł, rolnictwo, usługi, obywatele) są w pełni odpowiedzialni za swoje działania.

Polityka wodna powinna opierać się o podstawowe, sprawdzone zasady, takie jak: zasada ostrożności, zasada „zanieczyszczający płaci” czy zasada zwrotu kosztów usług wodnych. Od polityków oczekuje się stania na straży polskich zasobów naturalnych w trosce o przyszłość państwa i kolejnych pokoleń, traktowania wszystkich użytkowników sprawiedliwie, a przede wszystkim respektowania prawa. Potrzeba zatem stworzenia nowej polityki wodnej państwa, która będzie zgodna z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz prawodawstwem krajowym i międzynarodowym.

Poniżej prezentujemy 10 punktów naszego manifestu, które powinny stanowić niezbędną podstawę działań przyszłych parlamentarzystów:

1. Rozdzielenie zarządzania zasobami wodnymi, jako domeny ministerstwa właściwego dla ochrony zasobów naturalnych od gospodarczego wykorzystania wód, jako domeny ministerstwa właściwego dla zarządzania infrastrukturą czy transportem. W takim układzie PGW

Wody Polskie powinny być organem dbającym o dostęp do czystych zasobów wody w naturalnym środowisku, sprzyjającym zachowaniu jego bogactwa i bioróżnorodności, a unikającym przekształcania środowiska. Budowanie zbiorników, oczyszczalni, dróg wodnych, pobór i zrzut wód i ścieków, turystyka etc., to domena gospodarcza i jako eksploataowanie zasobów powinna być uzgadniana z tak zdefiniowanymi Wodami Polskimi – organem dbającym o ich zachowanie.

2. Ustalenie priorytetów zarządzania wodami w taki sposób, aby inwestycje techniczne w utrzymaniu i regulacji rzek i potoków następowały dopiero po wyczerpaniu możliwości nietechnicznych ich utrzymania, stosownie do wytycznych utrzymania, oraz by wszelkie działania były zgodne z celami Ramowej Dyrektywy Wodnej i nie stały w konflikcie z celami Krajowego Programu Renaturyzacji Wód Powierzchniowych.

3. Poprawa jakości wód „u źródła”. Ochrona „u źródła” powinna być podstawową zasadą w gospodarowaniu wodami. Zasada ta powinna być wdrażana międzysektorowo, we wszystkich obszarach działalności gospodarczej i społecznej, a w szczególności w tych z największym wpływem na kształtowanie zasobów wodnych kraju. Polega ona na zapobieganiu przedostawaniu się zanieczyszczeń do wód, tak aby nie było potrzeby ich oczyszczania, uzdatniania czy rozcieńczenia. Oznacza to przede wszystkim:

- skoncentrowanie się na poprawie jakości wód w zlewni (obszarze zasobowym), zamiast na inwestowaniu w technologie systemów uzdatniania wody. Patrząc długoterminowo, okazuje się, że dużo skuteczniejsze i mniej kosztowne są działania na rzecz poprawy stanu zasobów wodnych, gdyż ze względu na poprawę jakości wody w ujęciu umożliwiają stosowanie tańszych technologii uzdatniania wody i nie generują konieczności rozbudowy systemów uzdatniania o nowe technologie;
- współpracę sektora wodnego z sektorem rolniczym. Rolnictwo charakteryzuje się wysokim zapotrzebowaniem na wodę, a będzie ono rosło. Od polityków oczekuje się wdrożenia i egzekwowania od sektora rolniczego realizacji dobrych praktyk rolniczych, transparentnego i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych, ograniczania nadmiernego eksploatowania wód podziemnych oraz ograniczenia zanieczyszczeń rolniczych (środków ochrony roślin i plonów, nawozów itd.);
- wdrożenie budowy i odbudowy przybrzeżnych stref roślinności na obszarach rolniczych, które filtrują zanieczyszczenia rolnicze, zmniejszając zanieczyszczenie wód.

4. Ograniczenie zanieczyszczania i nadmiernego poboru wód. Sprawiedliwe podejście do użytkowników zasobów naturalnych jest kluczowe w kontekście ratowania wód przed zanieczyszczeniem. W tym celu niezbędne jest wdrożenie i egzekwowanie transparentnych i sprawiedliwych zasad związanych m.in. z:

- zasadą „zanieczyszczający płaci” i wdrożeniem instrumentów finansowych i prawnych, które będą skłaniały użytkowników wód do ograniczania poboru wód i zrztu zanieczyszczeń (kary i zachęty);
- zasadą, według której pozwolenia wodnoprawne na zrztuty ścieków i pobory wody będą uzależnione od aktualnego stanu (ilościowego i jakościowego) wód (pozwolenia „dynamiczne”);
- zasadą, zgodnie z którą pozwolenia wodnoprawne i opłaty zależne będą od ładunku zrzuconych zanieczyszczeń, a nie od ich stężenia;
- identyfikacją nielegalnych zrztów zanieczyszczeń do wód i ich likwidowaniem.

5. Otwarty dostęp do baz danych gospodarki wodnej. Gdy informacje dotyczą dóbr publicznych, np. informacji o środowisku, niezbędna jest jawność działania i publiczny dostęp do danych. Dotyczy to nie tylko danych o stanie środowiska, ale też danych o jego użytkowaniu. Jest to kluczowe dla kontroli rządzących, istotne dla budowania świadomości społecznej i niezbędne dla poczucia bezpieczeństwa społecznego. Dlatego postulujemy o:

- upublicznienie baz danych, co będzie również motywacją do ich rzetelnego wypełniania;
- utworzenie baz danych w zakresie, którego obecnie brakuje (np. pełna inwentaryzacja wszystkich budowli i instalacji piętrzących na rzekach, z ustaleniem ich właścicieli i funkcji);
- zaangażowanie do tworzenia baz danych (i zbierania danych) przez obywateli (citizen science).

6. Wprowadzenie sprawnego i spójnego systemu monitoringu rzek, umożliwiającego szybkie ostrzeżenie, wypracowanego wspólnie przez środowisko naukowe, władze centralne i samorządowe oraz służby ratownicze i kontrolne. Obejmuje to:

- powrót do monitoringu wskaźników sprzed 2021 roku;
- system szybkiego ostrzegania;
- monitoring planowy, długofalowy stanu wód wg wskazań Ramowej Dyrektywy Wodnej.

7. Wykorzystanie naturalnych procesów w gospodarowaniu wodami. Od polityków oczekuje się popularyzowania i egzekwowania rozwiązań sprawdzonych i bezpiecznych – takich, które nie wymagają znacznych inwestycji i sprzyjają poprawie stanu środowiska na obszarze całego kraju.

Działania powinny objąć:

- wykorzystanie naturalnego potencjału krajobrazowego do opóźnienia spływu i magazynowania wód, prowadzących do ograniczenia ryzyka powodziowego i przeciwdziałania suszy;
- odejście od odwadniania terenów na rzecz opóźniania odpływu;
- promowanie spowalniania odpływu wody z rowów do odbiorników w celu przeciwdziałania suszy;
- ograniczenie „inwazyjnych” prac utrzymaniowych w rzekach na rzecz ich kształtowania i utrzymania zgodnego z zasadami Ramowej Dyrektywy Wodnej i nie stojącego w sprzeczności z Krajowym Programem Renaturyzacji Wód Powierzchniowych;
- wykorzystanie w pierwszej kolejności procesów naturalnych (nature based solutions), których wdrożenie może spowodować, że kosztowne inwestycje staną się niepotrzebne.

8. Wdrożenie transparentnych zasad użytkowania wody dla wszystkich, czyli:

- rejestracja poborów wody przez usługi komunalne, przemysł, górnictwo, rolnictwo;
- zasada, według której zanieczyszczający i użytkujący płaci proporcjonalnie do ilości użytkowanej wody i dostępnych zasobów;
- wprowadzenie dopłat za retencjonowanie wód na polach i uprawach (tzw. dopłata retencyjna);
- wydawanie pozwoleń wodnoprawnych w oparciu o bilanse wodnogospodarcze wsparte promocją działań wodooszczędnych;
- przeprowadzanie skumulowanej oceny oddziaływania w ramach wydawania pozwoleń wodnoprawnych, przy czym warunki udzielenia i możliwy zakres pozwolenia powinny być określane przez Wody Polskie przed wydaniem pozwoleń, na podstawie spójnej bazy danych o zasobach wodnych i ich stanie;
- wprowadzenie taryf na zrzut wód opadowych i zachęt do gromadzenia i wykorzystania wód opadowych oraz opóźniania ich spływu (dopłaty do rozwiązań zatrzymujących wodę).

9. Dążenie do odzyskania przestrzeni dla wód, tj. miejsc przyrzecznych, niezabudowanych gruntów, które mogą zostać pozyskane na rzecz Skarbu Państwa, i połączenie ich z istniejącymi gruntami Skarbu Państwa, celem ograniczenia zakresu prac utrzymaniowych i stworzenia szansy na renaturyzację wód powierzchniowych oraz mokradeł. Działania te powinny obejmować:

- identyfikację stanu własności gruntów w otoczeniu wód;
- wprowadzenie instrumentów finansowych zachęcających do akceptacji „mokrych łąk”;
- poprawę zasad prowadzenia gospodarki przestrzennej na poziomie kraju, regionów i gmin, tak aby priorytetowe było zapewnienie przestrzeni rzekom i mokradłom i unikanie konfliktów infrastruktury z wykorzystaniem zasobów wodnych;
- dopilnowanie realizacji zasady dostępu do wód, w tym respektowania zakazu budowy ogrodzeń i zabudowy otoczenia jezior i rzek, które ograniczają dostęp ludności do wspólnego dobra, jakim są wody powierzchniowe.

10. Rezygnacja z zarządzania w gospodarce wodnej przy pomocy specustaw. Specustawy są przejawem bezradności systemu zarządzania. Są usprawiedliwione jako krótkotrwałe rozwiązania po gwałtownych katastrofach, ale powinny mieć ustalony rygorystycznie okres ważności. Biorąc pod uwagę, że planowane w specustawach działania mają nierzadko słabe uzasadnienie merytoryczne lub ekonomiczne, stosowanie specustaw należy drastycznie ograniczyć.

POSTULATY TE POPARLI:

Polska Rada Biznesu

Fundacja Biznes dla Klimatu

Marszałek Województwa Lubuskiego p. Elżbieta Anna Polak

ECOL-UNICON

Konfederacja Lewiatan

Unia Metropolii Polskich

Związek Gmin Wiejskich RP

Federacja Przedsiębiorców Polskich

Instytut Odpowiedzialnych Finansów

Polski Związek Wędkarski

Nauka dla Przyrody

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków

Fundacja na Rzecz Ekorozwoju

Klub Gaja

Przyjaciele Raby

Autorzy:

Ilona Biedroń - ekspertka ds. gospodarki wodnej, działająca na rzecz zdrowych rzek i mokrych bagien;

Katarzyna Czupryniak - biolog, specjalistka w zakresie oddziaływań górnictwa na ekosystemy wodne i zależne od wody. Specjalistka ds. ochrony ekosystemów wodnych w WWF Polska. Autorka raportu WWF Polska „Rzeki solą płynące”;

Ryszard Grosset - specjalista w zakresie ratownictwa i zarządzania kryzysowego;

Roman Konieczny - specjalista w zakresie gospodarowania wodami i ograniczania ryzyka powodziowego;

Alicja Pawelec – hydrobiolog, kierowniczką Zespołu Ochrony Ekosystemów Rzecznych WWF Polska, zajmuje się wpływem przekształceń rzek na środowisko i populacje ryb;

Klara Ramm - specjalistka zagadnień związanych z gospodarką wodno-ściekową oraz rozwojem kompetencji sektora;

Bogdan Wziątek - pracownik Katedry Turystyki Rekreacji i Ekologii UWM w Olsztynie, Przewodniczący Rady Naukowej przy ZG PZW, ekspert Parlamentarnego Zespołu ds. Renaturyzacji Odry, projektodawca ichtiofaunistycznego Rezerwatu Przyrody „Rzeka Toczna”. Współautor kilkunastu planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 i rezerwatów przyrody;

Jacek Zalewski – inżynier, z wykształcenia hydrotechnik i technolog wody i ścieków, od 20 lat zajmuje się zagadnieniami gospodarki wodnej, przede wszystkim ochrony przed powodzią; współautor podręcznika zrównoważonego utrzymania rzek górskich; od kilku lat specjalizuje się w wodach opadowych i przystosowaniu miast do zmian klimatu .

WWF Polska

ul. Usypiskowa 11
02-386 Warszawa
Tel: +48 22 660 44 33
kontakt@wwf.pl
www.wwf.pl

Naszą misją jest powstrzymanie degradacji środowiska naturalnego i budowanie przyszłości, w której ludzie będą żyć w harmonii z naturą.

razem możemy więcej

wwf.pl